

Mladi za napredek Maribora 2017

34. srečanje

KMETIJE V RAZVANJU PO LETU 1960

Raziskovalno področje: GEOGRAFIJA

Raziskovalna naloga

Avtor: FILIP FERK
Mentor: METKA SEVČNIKAR KRASNIK
Šola: OŠ FRANCETA PREŠERNA MARIBOR

Maribor, februar 2017

Mladi za napredek Maribora 2017

34. srečanje

KMETIJE V RAZVANJU PO LETU 1960

Raziskovalno področje: GEOGRAFIJA

Raziskovalna naloga

Maribor, februar 2017

*Zahvaljujem se babici ter dedku, čigar pomoč mi je odprla mnoga vrata,
zahvaljujem se mentorici za strokovne napotke,
in učiteljici slovenščine za pregled naloge.*

KAZALO

1. POVZETEK	6
2. UVOD.....	7
2.1. Arheološka zgodovina Razvanja.....	8
2.2. Poštela	9
2.3. Največja najdba v Razvanju – zlati diadem.....	10
3. PRVOTNA OMEMBA KRAJA TER RAZVANJSKA LISTINA	11
3.1. Sprememba lastnine kmetijskih površin v Razvanju in okolici	13
4. GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI	15
4.1. Kamnine, prst, ter vode	15
4.2. Podnebje	15
5. METODOLOGIJA DELA	16
6. HIPOTEZE	16
7. REZULTATI.....	17
7.1. Kmetijske kulture, ki so se večinoma gojile v Razvanju.....	17
7.2. Kmetijska infrastruktura	18
7.3. Problemi v sodobnem kmetovanju	19
7.4. Poljščine ter živina na kmetijah	20
7.5. Kmetijska zemljišča v Razvanju	21
7.6. Delo na kmetiji ter dopolnitvene dejavnosti	23
7.7. Primerjava kmetij med 1960 ter danes	24
7.7.1. Primerjava števila kmetij	24
7.7.2. Primerjava kmetijskih panog med l. 1960 in danes	26
7.7.3. Primerjava razmerja med pitanci ter mlekaricami/nesnicami	27
7.7.4. Primerjava usmeritve kmetij.....	28
7.8. Izginjanje razvanjskih kmetij.....	29
8. DRUŽBENA ODGOVORNOST	30
9. ZAKLJUČEK	32
10. VIRI IN LITERATURA	33

11. PRILOGE	34
11.1. Seznam kmetij v Razvanju leta 1960.	34
11.2. Anketa zastavljena kmetom.....	37

KAZALO SLIK

Slika 1: Razvanjska listina.....	12
Slika 2: Razdrobljenost zemljišč v srednjeveškem Razvanju	14
Slika 3: Število in lega kmetij l. 1960.....	24
Slika 4: Število in lega kmetij danes.....	25

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Leta nabave traktorja	18
Graf 2: Prevladujoče živali na kmetijah v l. 1960	21
Graf 3: Nadomestitev oz. nenadomestitev prodanih zemljišč.....	22
Graf 4: Kmetijske panoge l. 1960.....	26
Graf 5: Kmetijske panoge danes	27
Graf 6: Razmerje med pitanci in mlekaricami/nesnicami 1960	27
Graf 7: Razmerje med pitanci ter mlekaricami/nesnicami danes	28
Graf 8: Samooskrba ter tržna usmerjenost l. 1960	28
Graf 9: Samooskrba ter tržna usmeritev danes	29

KAZALO TABEL

Tabela 1: Rimski cesarji, čigar kovance so našli v Razvanju.....	9
Tabela 2: vrste kmetij v srednjem veku	13
Tabela 3: Kulture, ki so se najpogosteje gojile v Razvanju	17
Tabela 4: Seznam razvanjskih kmetij	34

1. POVZETEK

Razvanje je majhna vasica z bogato zgodovino. Pisno je bilo Razvanje omenjeno že veliko prej kot sam Maribor.

Za daljno zgodovino Razvanja se je do sedaj zanimalo veliko arheologov. V raziskovalni nalogi sem jo opisal za lažje razumevanje Razvanja kot celote. Moj poglobljeni cilj pa je bil, da se zapiše tudi, kako so se ljudje s kmetijstvom ukvarjali nekoč in kaj se je zgodilo s temi kmetijami do današnjega časa.

Kmetijstvo v Razvanju se je od leta 1960 množično opuščalo. Način kmetovanja se je skozi čas spreminjal. Mnogi kmetje povedo, da je kmetovanje nekoč bilo lepše kot sedaj. Zato se številne manjše kmetije želijo čim bolj približati staremu načinu kmetovanja in jim v tem primeru ne gre za zaslužek. Večina današnjih kmetov vztraja zaradi družinske tradicije, ljubezni do zemlje in rekreacije. G. Franc Visočnik mi je povedal: » Moj oče je v to kmetijo vlagal ves trud in pot. Ne zdi se mi prav, da bi jaz izbrisal vse, za kar se je on tako trudi.

2. UVOD

Za to raziskovalno nalogo sem se odločil zato, ker se mi ni zdelo prav, da bi podatki o številu kmetij ter načinu kmetovanja padli v pozabo. Za leto 1960 pa sem se odločil, ker sem s temi ljudmi lahko osebno govoril, ter dobil pričevanja iz prve roke. Ker pa gre večinoma za starejše ljudi, s katerimi se naše poti sicer ne križajo, so bili pogovori z njimi ter obujanje spominov še posebej zanimivi.

Moje hipoteze so:

1. Včasih so bile kmetije v Razvanju manjše in samooskrbne, danes so večje in tržno naravnane.
2. Na upadanje kmetijstva v Razvanju je vplival razmah industrije v Mariboru.
3. Večina lastnikov zemljišč, na katerih danes stojijo trgovski centri, ni nadomestila kmetijskih površin z drugimi zemljišči.
4. Nakup kmetijske mehanizacije kmetom večinoma ne predstavlja problema.

2.1. Arheološka zgodovina Razvanja

Določene najdbe v Razvanju, kot so kamnito orodje in orožje, pričajo, da so ga ljudje naseljevali že v mlajši kameni dobi, kar je bilo še preden se je naselilo območje Maribora.

V 1. tisočletju pred našim štetjem so se ob Dravi začela naseljevati nova plemena, ki so se v 8. stoletju pred našim štetjem zaradi varnostnih razlogov naselila v razvanjski okoliš. Postavili so gradbišče Poštelo, ki kaže svoje ostanke še danes.

Prej omenjena ljudstva so verjela v posmrtno življenje, zato so umrlim v grobnice polagali določene predmete (glinene posode, lončene izdelke,...) iz njihovega vsakdanjega življenja. Nekateri predmeti nam dajejo vpogled v družbeni položaj umrlega, nekateri nam kažejo njihovo kulturno dediščino, ostali pa arheologom le pomagajo pri določanju časa, iz katerega prihajajo ostanki. Območja, ki so najbolj bogata z gomilami, se nahajajo ob vznožju Pohorja v Razvanju in njemu sosednji vasi Pivoli.

Poštela je postala v 5. stoletju pred našim štetjem nekoliko opustela, kar je morda posledica skitskih vpadov, ki so prebivalce pregnali za kar 300 let. V 2. stoletju pred našim štetjem so se ob Dravi začeli naseljevati Kelti, ki so bili prvo ljudstvo, katerega ime poznamo. Pozneje so se tudi ti začeli priseljevati na varnejša območja, zaradi množičnih bitk med manjšimi ljudstvi. Poštela je ponovno zaživela. Kelti se na teh območjih niso naseljevali tako številčno, kot druga ljudstva, kar lahko sklepamo iz primerjave števila ostankov Keltov ter drugih ljudstev. Arheologi redko naletijo tudi na keltske novce, ki so bili prvi znan denar pri nas.

Razvanje je bilo eno izmed mnogih območij, ki so ga okupirali Rimljani. Ti so se večinoma naseljevali zgolj v ravnih predelih, v hribe so pa zahajali le zaradi naravnih bogastev. Ostanki rimskih hiš so bili najdeni v Razvanju, Radvanju, pri Betnavi, ter v Bohovi. Blizu Razvanja (skozi Bohovo) je po predvidevanjih tekla tudi rimska cesta, pa vendar še ni bilo najdenih njenih ostankov.

V Razvanju so bile najdene tudi nekatere rimske grobnice, ki se dajo prepoznati po marmornatih nagrobnih spomenikih. Dva takšna primerka sta danes zazidana v zidovje Pohorskega dvora, tretji pa sedaj predstavlja mejnik na polju v Bohovi. Ker iz takšnih

kamnov ni mogoče prebrati rimskih imen, ne moremo natančno določiti, kdo je prebival tu. Imena so se ohranila le na žrtvenikih boginji Eponi, bogu Marsu, ter perzijskemu božanstvu Mitri. V Razvanju in okoliških vaseh je živelo toliko vernikov v to perzijsko božanstvo, da so ji posvetili svetišče. Nahajalo bi se naj nekje med Hočami ter Razvanjem.

Najpogostejše drobne najdbe so groba hišna pločevina, železni žebliji, fibule, bronast kraguljček, bronaste zapestnice, ki imajo večinoma okrašene konjice. Najti je mogoče tudi rimske novce cesarja Valenca, cesarja Constantius – Iulianusa ter cesarja Gallienusa. Če upoštevamo njihove življenjske dobe, lahko sklepamo, da je bil rimski denar v Razvanju v pretoku od leta 259 dalje.

Tabela 1: Rimski cesarji, čigar kovance so našli v Razvanju

CESAR	OBDOBJE VLADANJA (letnice)
Gallienus	259 - 268
Constantius – Iulianus	355 - 361
Valenc	364 - 378

2.2. Poštela

Poštela je bila prvič poseljena v železni dobi. Mnoga ljudstva so jo naseljevala posebej zaradi njene strateške lege. Z nje je bilo mogoče obvladovati celotno Dravsko polje, zahodno Dravsko dolino, Kozjak in Slovenske gorice. Slovenski arheologi so jo celo razglasili za najpomembnejšo železnodobno postojanko v severovzhodni Sloveniji.

Gradišče na Pošteli je nastalo v 8. stol. pr. n. št. V ta čas spadajo tudi najstarejši grobovi, ki so bili najdeni na Lepi ravni. Naselje nekdanj ni bilo utrjeno, kar nam povedo ostanki ognjišč na samem robu naselja. Nato je verjetno sledila kakšna katastrofa oz. napad in prebivalci so morali nekaj ukreniti. Naselje so prebivalci utrdili z leseno palisado in zemeljskim nasipom, ki je bil vsaj dvakrat popravljen. Tlakovan je bil v večini z drobnimi kamni in prodniki. Arheologi niso ravno prepričani, kdaj so Poštelo nazadnje utrdili. Sprašujejo se, ali je bilo to v pozni rimski dobi ali celo pozneje.

Poštela, kot so predvidevali starejši arheologi, ni bila stalno naseljena. V 1. tisočletju pr.n.št. je bila opuščena ter ponovno naseljena v 3. stoletju pr. n. št. s strani Keltov. Ti so se v 2. stoletju začeli preseljevati v dolino, kar je bilo morda pod prisilo ali pa zaradi boljših življenjskih pogojev. V 4. stoletju se je prebivalstvo ponovno začelo zatekati na višje in varnejše bregove Pohorja. Neznano število se jih je v 6. stoletju pomešalo med nove gospodarje te dežele – Slovane.

2.3. Največja najdba v Razvanju – zlati diadem

Najbolj dragocena najdba na območju Razvanja je zlati diadem. Grobnica je pripadala visoko cenjenemu Ilirskemu bojevniku, ki je moral biti pomembna osebnost v Ilirski naselbini (železna doba). V grobu so poleg žare ter kosti arheologi odkrili kos železne sulice, keramične posode z grafitnim premazom ter nekaj kosov brona. Ob njegovem grobu je bila pokopana ženska, ki bi lahko bila njegova žena, sorodnica ali pa žrtev. V tem grobu je bilo najdenih mnogo kosov keramične posode, vička za statve, jantarska jagoda ter seveda diadem.

3. PRVOTNA OMEMBA KRAJA TER RAZVANJSKA LISTINA

Razvanje (prvotno Razuuai) je bilo prvič pisno omenjeno l. 985 v ti. Razvanjski listini. V njej se tudi prvič pisno omenjajo razvanjske kmetijske površine. Sedaj to listino hrani Državni arhiv na Dunaju.

Prevod Razvanjske listine:

»985, oktober 17., Ettenstadt

V imenu svete in nedeljive Trojice. Oton, po milosti božji kralj. Željimo, da vsi naši zvesti, sedanji in prihodnji, vedo, da smo po posredovanju karantanskega vojvode Henrika enemu izmed naših zvestih /podanikov /, z imenom Rahvin, podelili od naše lastnine petnajst kraljevskih kmetij v vasi Razvanju (če bi jih tam bilo toliko, če pa jih ne bi bilo, pa naj se – manjkajoče število kmetij – dopolni s kmetijami v najbližjih vaseh in na Dravskem polju, ležečimi v grofiji prej imenovanega grofa Rahvina). Teh petnajst kraljevskih kmetij z vsemi običajnimi koristmi, in sicer zemljišča, stavbe, obdelano in neobdelano zemljo, njive, travnike, polja, pašnike, gozdove, lovišča, stoječe in tekoče vode, ribolov, mline, prehodne in neprehodne kraje, koristi in dohodke, kar je že pridobljeno in kaj si je še treba pridobiti in z vsemi ostalimi prituklinami in kar je do danes moč označiti in poimenovati, smo mu dali in izročili v last, in sicer, da ima omenjeni Rahvin prosto pravico s prej imenovano lastnino, ki smo mu jo dali, storiti, kar hoče: bodisi da jo komu podeli, bodisi da jo zamenja ali proda, ali pa če bo raje hotel, da si jo zadrži. Da bi ta naša podaritev imela zdaj v bodoče veljavo, smo ukazali, naj se zato to našega vladarstva spisano naročilo označi z utisnjenjem našega pečata, in kar smo tudi z lastno roko potrdili, kot je to moč spodaj videti. Znak vladarja Otona, preslavnega kralja. Hildiboldus, škof in notar, sem pregledal namesto nadkaplana Uviligisa.

Izstavljeno na XVI. dan pred novembrskimi Kalendami v letu gospodovega utelešenja DCCCCLXXXV, v XIII. indikaciji, v drugem letu vlade kralja Otona tretjega. V Ettenstadtu. /Orig. perg. listina v Hišnem – dvornem in državnem arhivu na Dunaju/«

(Objava: J. Zahn Urkundenbuch des Herzokthums Steiermark I, Graz 1875, št. 32, str. 39 – 40).

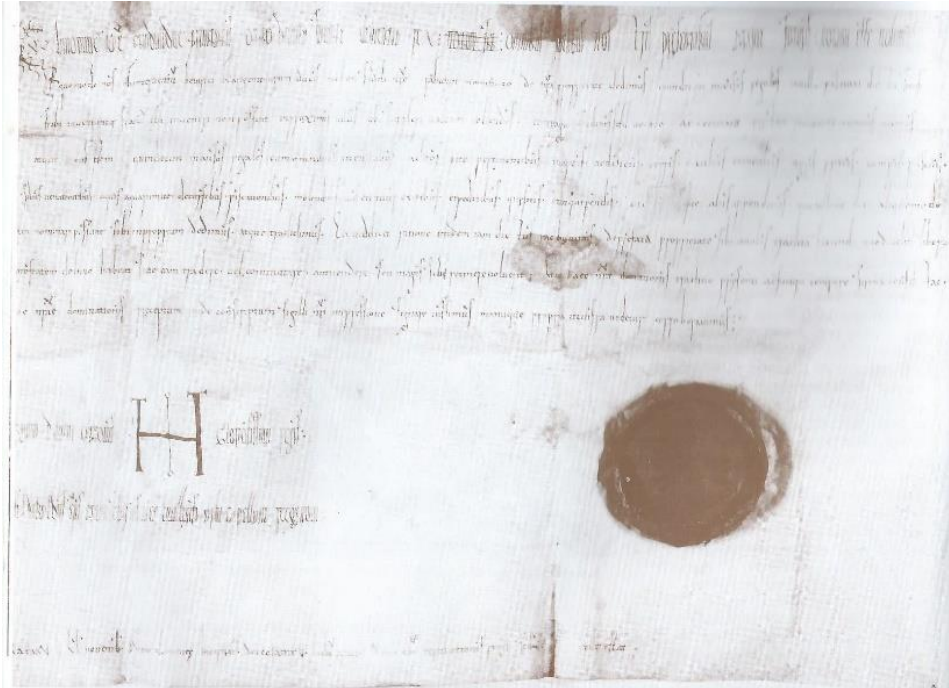
Listino je prevedel dr. Jože Mlinarič.

RAZLAGA:

V letu 980 je savinjski mejni grof prepričal cesarja, da mu je priznal zemljo posavskega mejnega grofa, ki je ležala na meji med obema krajinama. Dobil je kar dvajset kraljevskih kmetij. Kraljevska kmetija je bila v tistih časih enota, ki znaša današnjih 50 hektarjev. Torej je savinjski mejni grof pridobil 10 km² zemlje ter vse ljudi, ki so delali na njej.

Ko je posavski mejni grof izgubil zemljo, jo je seveda želel nazaj. Zato je v imenu cesarja Otona III, ki je imel tedaj pet let, bila po volji njegove matere izdelana razvanjska listina (985). Ta mu je dodelila zemlje za 15 kraljevskih kmetij - kar je 7,5 km².

Slika 1: Razvanjska listina

Vir: dr. Jože Mlinarič

3.1. Sprememba lastnine kmetijskih površin v Razvanju in okolici

Tabela 2: vrste kmetij v srednjem veku

VRSTA KMETIJE	RAZLAGA
Domec	Manjša kmetija.
Kmetija s puščo	Kmetija z določeno količino neobdelane površine.
Pusta kmetija	Kmetija, ki ima zelo malo rastlinskih pridelkov, oz. jih sploh nima.
Kmetija s sogornikom	Kmetija z vinogradom (sogornik – gorski vinograd)

Leta 1331 je Oton Pohorskodvorski zapisal Razvanje svoji ženi. Po Otonovi smrti in smrti njegove žene je Razvanje v večini postalo last Gotfirda Mariborskega. Ta je pozneje l. 1359 podelil svojemu stricu Janezu Kunšperskemu nekaj razvanjskih kmetijskih površin. In sicer podelil je tri in pol kmetije, štiri ti. domce in dva mlina.

V letu 1527 je pod pohorskodvorsko zemljiško gospostvo spadalo petnajst posestev. To so bili dvor, dve dvojni kmetiji, tri kmetije s puščo, sedem kmetij, en dvojni domec ter en domec. Lastnik kmetije je moral za tlako oddati 267 srebrnikov, 3 kokoši, 30 jajc v grad in kar 800 srebrnikov za dvor.

V letu 1599 so bili hočkemu župnišču podložni trije domci, dve kmetiji, ena pusta kmetija ter en mlin .

1632 je bil uveden poseben davek na služinčad, kar razvanjskim gospodom ni bilo všeč, saj so večino razvanjskega prebivalstva predstavljali hlapci ter dekle. V letu 1635 so se ti ljudje priključili velikemu kmečkemu uporu ter se polastili bližnjega gradu in potrkali na vrata hočkemu župniku.

V začetku 17. stoletja je Melje uživalo redne dohodke iz Razvanja. In sicer razvanjske družine so jim vsaka posebej letno plačevale 240 – do 530 srebrnikov, 2 – 6 kokoši, 10 – 20 jajc, 8 –

10 dni ročne tlake, ter 3 – 4 dni vprežene tlake. Prilastili so pa si kar osem kmetij, štiri domce, enajst sogornikov ter dva mlina.

Za to območje je bila značilna močna drobitev zemlje, saj veliko podložnikov ni posedovalo cele kmetije. Imeli so le manjše parcele.

Slika 2: Razdrobljenost zemljišč v srednjeveškem Razvanju

Vir: Razvanje skozi čas, Bruno Žnideršič, Krajevna skupnost Razvanje, 2005

4. GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI

4.1. Kamnine, prst, ter vode

Kamninski sestavi v Razvanju in na Pohorju sta si dokaj podobni. V večini prevladujejo metamorfne kamnine, ki jih prekrivajo usedline, kot so triasni peščenjaki. Najdemo pa tudi apnenec ter dolomite.

Eden večjih vodnih virov v Razvanju se nahaja na Pošteli, kjer leži znamenit Poštelski vodnjak. Drugače pa so v Razvanju stalni vodni viri dokaj redki (z izjemo razvansjkega potoka, čigar voda je na žalost onesnažena). Prevladujejo vodne žile, ki se pojavijo po deževjih, saj se voda iz Pohorja steka na njegova pobočja. Torej so studenci, ki so se uporabljali na kmetijah, bili uporabni le po deževjih.

Prevladujoča prst v Razvanju je ilovica, na gozdnih predelih pa humus. Mogoče je tudi zaslediti rendzino.

4.2. Podnebje

Podnebje na območju Razvanja je zmerno celinsko. Povprečna januarska temperatura je okoli -3°C , julija pa dobrih 20°C . Jesenske temperature so v večini višje kot pomladanske, kar je posledica omiljenih oceanskih vplivov.

Dobra tretjina padavin pade poleti, ter v novembru. Za določene kulturne vrste rastlin je pomembno, da je ostanek padavin dokaj enakomerno porazdeljen. Na območju Pohorja pokrajina prejme od 650 mm – 700 mm padavin več, kot jih izhlapi. Sklenjena snežna odeja leži približno dva meseca.

Pozimi so v Razvanju obsijani višji predeli (Habakuk), poleti pa nižji. V povprečju so pa višji predeli le bolj obsijani.

5. METODOLOGIJA DELA

- Zbiranje podatkov (anketiranje)
- Obdelava podatkov

Podatke sem pridobival z anketiranjem razvanjskih bivših ter sedanjih kmetov. Kot kmetije so bile upoštevane vse razvanjske kmetije, ki so posedovale več kot 1 ha obdelovalnih površin. Izvedel sem 23 anket na večih predelih Razvanja.

Vseh nekdanjih kmetov nisem anketiral, saj so se nekateri izselili ali pa danes njihovo hišo posedujejo njihovi sinovi oz. vnuki. Ti pa mnogi ne poznajo določenih informacij.

6. HIPOTEZE

1. Včasih so bile kmetije v Razvanju manjše in samooskrbne, danes so večje in tržno naravnane.

To hipotezo sem delno potrdil, saj so bile kmetije včasih res večinoma samooskrbne. Danes so kmetije sicer večje ter uporabljajo več mehanizacije, vendar še vedno ostajajo pri samooskrbi.

2. Na upadanje kmetijstva v Razvanju je vplival razmah industrije v Mariboru.

Hipotezo sem potrdil, saj se je večina dedičev kmetij raje zaposlila, kot nadaljevala s kmetovanjem. Najpogosteje so delali v podjetjih Elektrovina Maribor in v TAM-u.

3. Večina lastnikov zemljišč na katerih danes stojijo trgovski centri, ni nadomestila z drugimi zemljišči.

To hipotezo sem zavrgel, saj je večina tedanjih kmetov zemljo nadomestila. Vendar je bilo kupljene zemlje v glavnem manj kot prej. Določene kmetije pa so visoko tržno ceno izkoristile in nakupile veliko več zemlje, kot so je prodali.

4. Nakup kmetijske mehanizacije kmetom večinoma ne predstavlja problema.

Hipotezo sem zavrgel, saj je nakup opreme na kmetiji eden izmed večjih stroškov.

7. REZULTATI

7.1. Kmetijske kulture, ki so se večinoma gojile v Razvanju

V Razvanju so se kmetje večinoma ukvarjali s poljedelstvom. Najpogostejše poljščine so bile krmna pesa, krompir, koruza, zelje, ječmen, oves, pšenica, buče ter ajda. V sadjarstvu pa so prevladovale jablane in hruške. Bolj kot sadjarstvo, je bilo razširjeno vinogradništvo.

V spodnji razpredelnici so navedene najpogostejše sorte jabolk, hrušk ter grozdja, ki so se pridelovale na razvanjskih kmetijah l. 1960.

Tabela 3: Kulture, ki so se najpogosteje gojile v Razvanju

Sorta jabolke	Sorta hruške	Sorta grozdja
Bobovec	Ozimka	Laški rizling
Mošančka	Malerca	Rumeni muškat
Boskobski kosmač	Koroška mošnica	Sivi pino
Zlata parmena	Dolgorepka	-
Grafenštajnerca	Kurbošnica	-
Ledravka	Viljamovka	-
Kanada	-	-
Jonatan	-	-
Škrabotel	-	-
Lesnike	-	-

7.2. Kmetijska infrastruktura

Kmetje leta 1960 v večini niso uporabljali modernejše strojne opreme. Večino del so opravljali ročno, npr. okopavanje in z živalmi npr. oranje. Kar se tiče sodobne opreme so le redki imeli mehansko kosilnico. V glavnem pa so bile le te ročne, ki so se uporabljale za košnjo manjših travnatih površin ali pa so jih vlekle živali. Takšne kosilnice so bile zlasti večje in so se uporabljale za košnjo večjih travnatih površin.

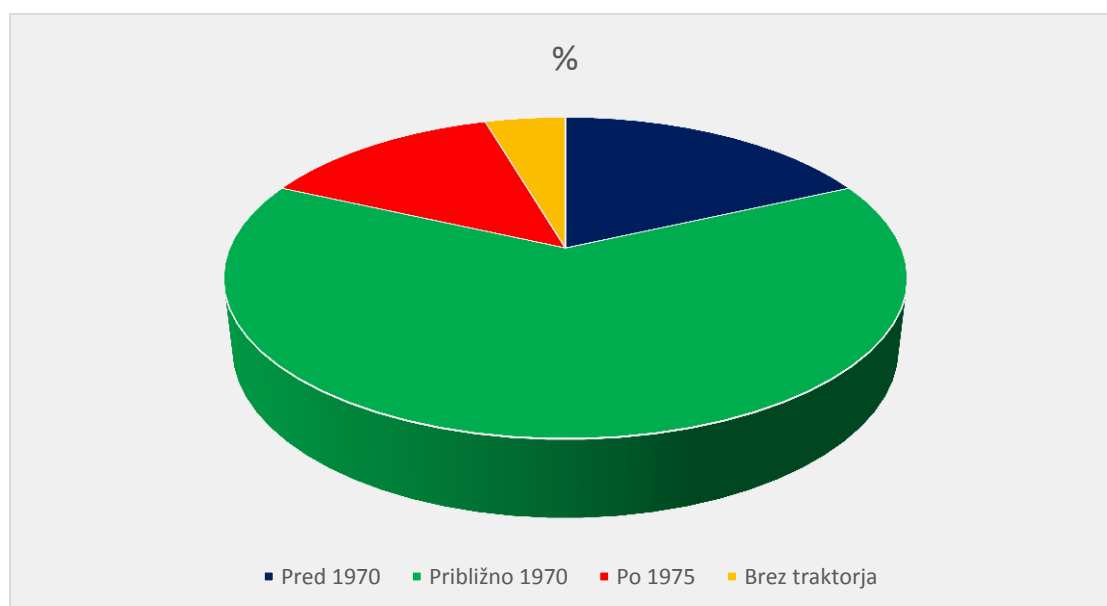
Prvi traktorji in njihovi priključki so se v Razvanju pojavili v letih 1965/1966. In sicer na kmetiji Kozar, kmetiji Kac, kmetiji Lobnik in kmetiji Černe. Tako imenovana »traktorska revolucija«, je Razvanje dosegla približno pet let za tem. Torej v zgodnjih sedemdesetih.

Zaradi majhnega števila sredstev so si določene kmetije delile nekatero dražjo opremo. Takšno sodelovanje je imelo tedaj velike prednosti, saj so z boljšo mehanizacijo pustili konkurenčne povprečne kmetije daleč za sabo.

Ko je v 1970 večina kmetij dobila traktorje, so ti nadomestili mnoga živalska dela. Npr. prej omenjena košnja, oranje,... Zaradi tega živali niso več imele tako pomembne vloge pri obdelovanju zemlje, se pa je ohranila njihova ključna vloga pri transportu.

Na grafu 1 je prikazano, kdaj je večina kmetij dobila traktor.

Graf 1: Leta nabave traktorja

7.3. Problemi v sodobnem kmetovanju

Sedaj po vsej verjetnosti marsikdo misli, da je kmetovanje danes veliko lažje. Lažje naj bi bilo zaradi velike uporabe traktorjev, obračalnikov in skratka vse druge kmetijske mehanizacije. Pa vendar sodobni kmetje trdijo, da se je, od kar so se ti pojavili, s kmetijstvom veliko težje ukvarjati. Sedaj se pa pojavi vprašanje: »Zakaj pa potem ne prenehajo z uporabo strojev?« Če želijo kmetje iz svojega pridelka iztržiti vsaj toliko denarja, da si povrnejo stroške dela, morajo biti vsaj nekoliko konkurenčni drugim kmetijam.

V sodobnem času je narasel tudi človeški ego, saj je sosedska pomoč skorajda nedosegljiva. Ko napoči čas žetve, obiranja, gnojenja, kmetje velikokrat nimajo druge možnosti, kot da najamejo začasne delavce.

V sodobnem kmetijstvu ima kmet zelo malo dobička ali pa celo izgubo. Zato je večina mlajših kmetov zaposlena tudi v drugih podjetjih. Upokojenci, ki pa predstavljajo večji del sodobne kmetijske populacije, pa imajo dohodek iz njihovih pokojnin.

Mnogo sodobnih kmetij so si lastniki predajali iz generacijo v generacijo. Večina jih pravi, da če ne bi vse generacije, ki so živele in delale na tej kmetiji, vlagale v mehanizacijo, bi bil njihov obstoj sedaj nemogoč. Cena enega sodobnega traktorja zlahka preseže 50 000 EUR. Torej, če računamo, da jih kmetija potrebuje več, ter prištejemo ceno priključkov, je le za ta del mehanizacije potrebno odšteti vsaj slabih 200 000 EUR.

Največji problem, ki danes bremeni sodobne kmete, pa je nizka odkupna cena izdelkov. Spodaj je navedenih nekaj živil ter njihova odkupna cena.

PRODUKT	ODKUPNA CENA	TRŽNA CENA (Mercator)
Vino Rumeni muškat (liter)	1 EUR	3. 50 EUR
Mleko (liter)	0, 22 EUR	0.82 EUR
Krompir (kilogram)	0, 23 EUR	0.99 EUR

7.4. Poljščine ter živina na kmetijah

Kmetije v 60. letih so bile v veliki večini vsestranske. Živina, ki je bila prisotna na vsaki kmetiji, je seveda potrebovala hrano. Te niso mogli kupiti zaradi majhnega števila sredstev, oz. je preprosto ni bilo mogoče dobiti. Zaradi izkoristka zemlje in ekonomskih razlogov so hrano za živino pridelali na lastnih poljih. Zato tudi ni presenetljivo, da je v Razvanju poleg živinoreje prevladovalo poljedelstvo.

Le malo kmetij je bilo v letu 1960 tržno usmerjenih. Tržno usmerjene kmetije se v večini niso ukvarjale s poljedelstvom, vendar z vinogradništvom, zelenjavarstvom, sadjarstvom,... Tržna usmeritev je že takrat pomenila, da si moral biti boljši od ostalih. Torej če si želel na trg spraviti svoje poljščine, si moral prehiteti veliko konkurence. Če pa si se ukvarjal z eno izmed zgoraj navedenih panog, ki niso bile tako pogoste, si imel tudi manjšo konkurenco.

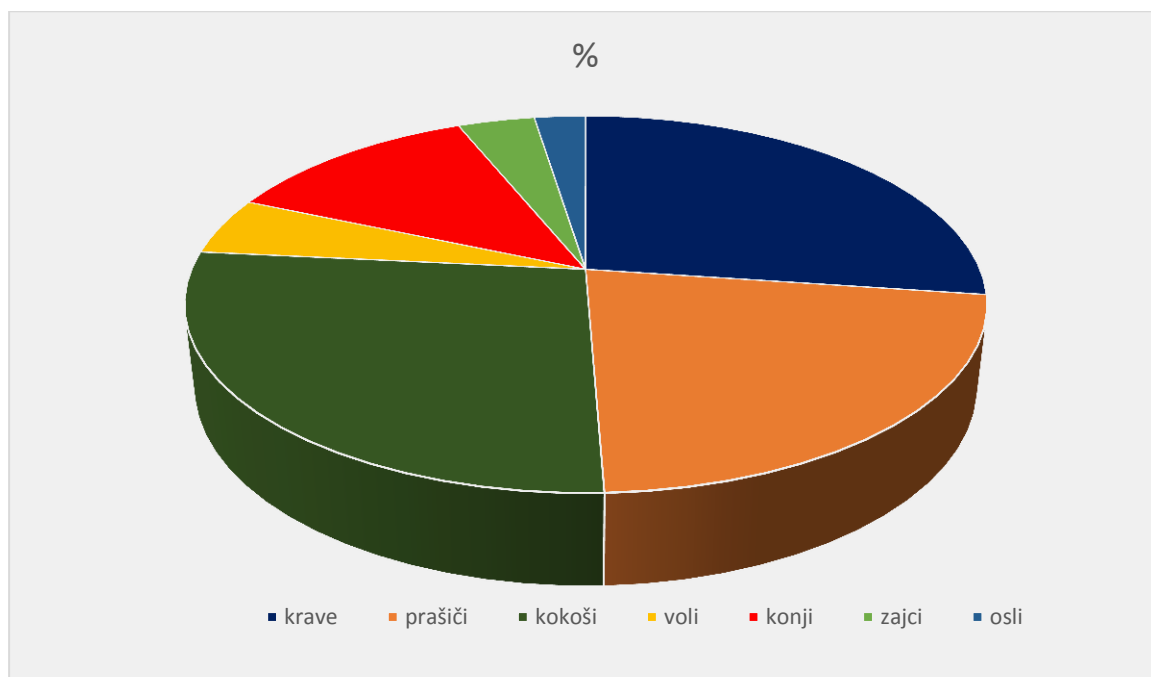
Danes, sem osebno pričakoval, da bodo kmetije bolj tržno usmerjene. Vendar še sedaj v kmetijstvu prevladuje samooskrba. Za razliko od prejšnjih časov so kmetije bolj specializirane, saj morajo tudi v samooskrbi kmetije nekaj živine/izdelkov prodati, da lahko vsaj delno krijejo svoje stroške.

Današnje tržno usmerjene kmetije pa so se prisiljene še bolj specializirati. Zaradi konkurence iz drugih krajev se kmetije osredotočajo le na nekaj izbranih kultur. Ostali pridelek pa je namenjen za samooskrbo ali za hrano živini.

Čisto vsaka kmetija si je leta 1960 lastila vsaj nekaj ovac ter krav. Le redke kmetije niso imele prašičev. Pogoste so bile še seveda ovce, konji ter voli. Živali kot so konji in voli, so bile zelo dolgo glavna kmečka transportna sila. Sicer so se uporabljale tudi za dela na poljih, vendar so jih kmalu zamenjali traktorji in druga tehnologija.

Na grafu 2 je prikazano, katere živali so l. 1960 prevladovale na kmetijah.

Graf 2: Prevladujoče živali na kmetijah v l. 1960

Razvidno je, da je tri četrtine razvanjskih kmetij imelo prašiče, kokoši in krave. V uporabi so bili še osli, konji in voli, ki so se koristili za transport ter zajci za zakol.

7.5. Kmetijska zemljišča v Razvanju

Kmetije v Razvanju so se v glavnem razlikovale po velikosti kmetijskih zemljišč. Povprečna velikost obdelovalne zemlje v Razvanju je bila 5,45 hektarjev. Od tega se je velikost posameznih kmetij lahko merila od 1 ha, do kar 17 ha.

Skoraj vsaka tretja razvanjska kmetija je imela v lasti nekaj gozdne površine. V povprečju bi tako vsaka razvanjska kmetija posedovala 2,45 ha gozda. Vendar če upoštevamo dejstvo, da vse kmetije niso posedovale gozdnih površin, pridemo do rezultata, da je imela povprečna kmetija z gozdom 6,1 ha le tega.

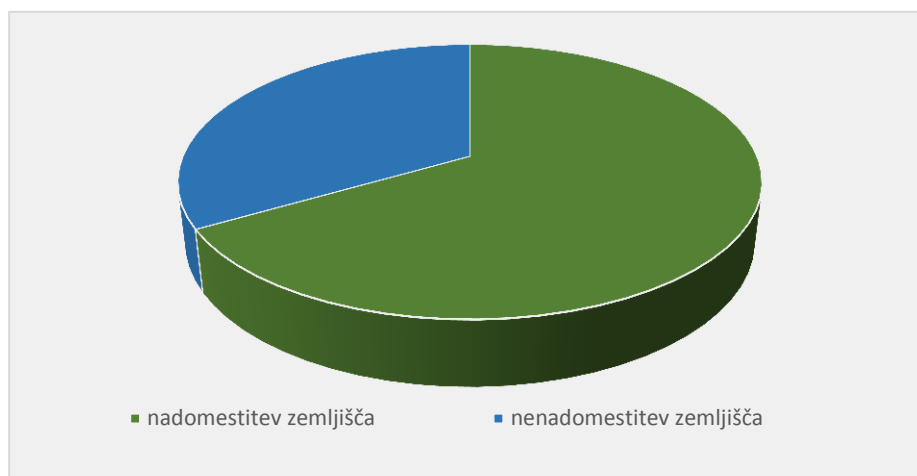
Na območjih, kjer so se po letu 2000 gradili trgovski centri, kot so Merkur, Rutar, Obi ... so razvanjski kmetje posedovali mnogo zemlje. Ko so to zemljo od njih odkupovali, so se mnogi

kmetje odločili, da bodo kmetijstvo opustili. To je bilo pogosto pri manjših kmetijah, ki po odkupu niso imele več dovolj zemlje.

Večina kmetij, ki so prodale zemljo in so s kmetovanjem nadaljevale, so prodana zemljišča delno nadomestile. Redki kmetje pa so dobljen denar vložili v specializacijo svojega kmetovanja in nakupili veliko več pridelovalnih površin, kot so jih prodali. Večina razvanjskih bivših kmetov pa trdi, da je bila prodaja zemljišč zanje nova priložnost in da so z dobljenim denarjem nadomestili majhen kmetijski dohodek.

Graf 3 prikazuje, koliko procentov kmetij je nadomestilo zemljo, ki je bila namenjena za gradnjo trgovskih centrov.

Graf 3: Nadomestitev oz. nenadomestitev prodanih zemljišč

7.6. Delo na kmetiji ter dopolnitvene dejavnosti

Okoli l. 1960 so na kmetijah večinoma delali le tisti, ki so tam prebivali. Torej v povprečju štiri delavci. Na kmetijah, ki so posedovale več kot 10 ha obdelovalnih površin, so najemali občasne delavce. Te so izkoriščali ob času žetve, gnojenju ter trgatvah. Mene je zelo presenetilo, da nobena izmed razvanjskih kmetij ni imela stalnih plačanih delavcev. Vsak bi seveda rad imel koga za pomoč, vendar jim njihov majhen kmetijski proračun tega ni omogočal.

V tistih časih je bila sosedska pomoč zelo pomemben faktor za uspeh. Ljudje so se ob žetvah, trgatvah itd. zbrali vsak dan na eni ali pa na dveh kmetijah in tako opravili številna dolgotrajna dela, za katera bi drugače potrebovali več dni. Torej je vsak moral vzdrževati dobre prijateljske stike, sicer njegova kmetija ni vzdržala dolgo.

Nekateri kmetje si danes svoj zaslužek povečajo z dopolnitvenimi dejavnostmi ali pa odprejo lastno mlekarino, kmečki turizem, krčmo, pivovarno,...

Razvanjska mlekarina je l. 1960 stala zraven današnje gostilne Škorpion. Takrat so na kmetijah med govedom prevladovale krave mlekarice. Danes pa imajo kmetje večinoma pitance.

7.7. Primerjava kmetij med 1960 ter danes

7.7.1. Primerjava števila kmetij

Slika 3: Število in lega kmetij l. 1960

Vir: Zračna karta:

<https://www.google.si/maps/@46.5191912,15.6179641,4328m/data=!3m1!1e3>

Ogled: 21. 1. 2017

Kmetije vrisoval: avtor naloge

V Razvanju je bilo l. 1960 približno 56 kmetij. Na zgornji karti jih je mogoče zaslediti 51, saj so se nekatere kmetije združile. V tem in naslednjem primeru sem jih na karti označil z eno piko, v seznamu kmetij (priloga) pa so omenjene posebej.

Slika 4: Število in lega kmetij danes

Vir: Zračna karta:

<https://www.google.si/maps/@46.5191912,15.6179641,4328m/data=!3m1!1e3>

Ogled 21. 1. 2017

Kmetije vrisoval: avtor naloge

Danes je v Razvanju moč zaslediti le še 14 dejavnih kmetij. Torej če število kmetij primerjamo z letom 1960, ugotovimo, da jih je danes točno 4-krat manj.

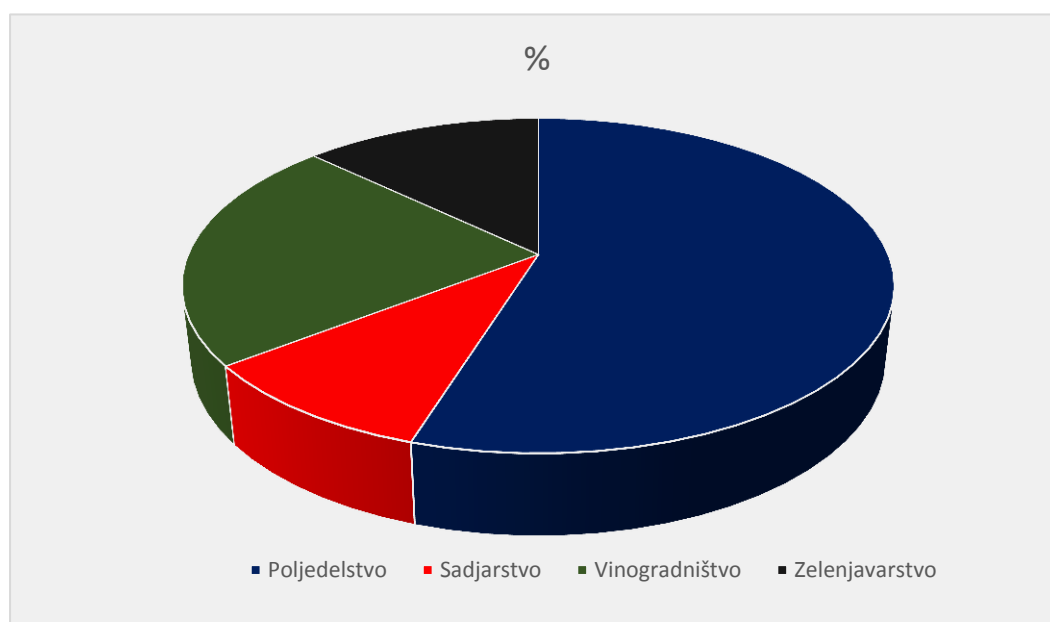
Podatki o upadanju kmečkega prebivalstva na Dravski ravani in v Razvanju se dokaj skladajo. V letu 1961 je popis pokazal, da se je na Dravski ravani 15% prebivalstva ukvarjalo s kmetijstvom, do leta 1991 pa se je ta delež spustil na približno 4%.

Na Krasu je delež kmečkega prebivalstva še bolj padel. Tam se je leta 1961 z kmetijstvom ukvarjalo približno 31% prebivalstva. Danes pri tej panogi vztraja le še 4% kraškega prebivalstva.

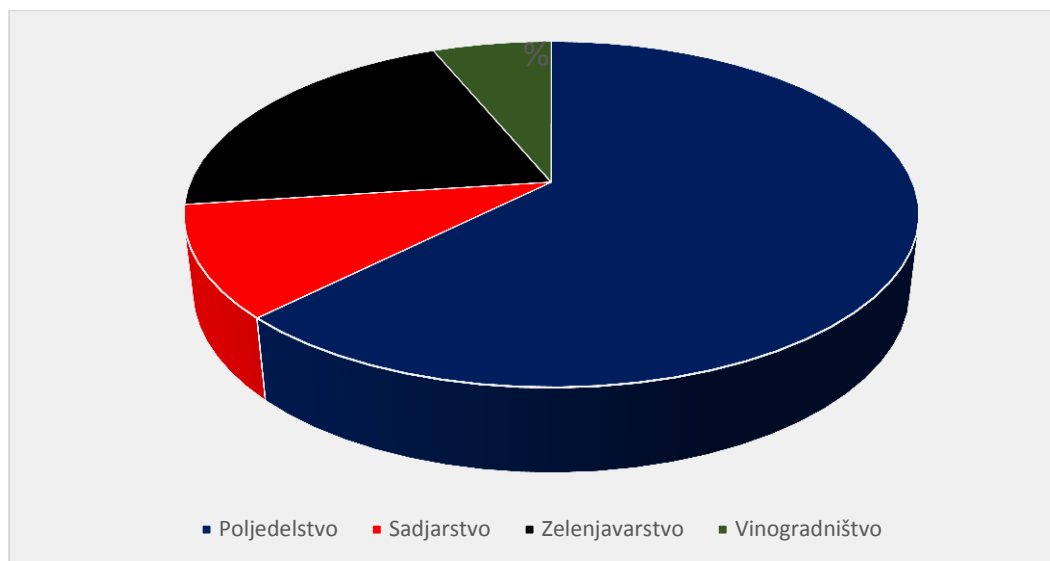
7.7.2. Primerjava kmetijskih panog med l. 1960 in danes

Graf 4 prikazuje v koliki meri so se kmetje l. 1960 ukvarjali z določenimi panogami.

Graf 4: Kmetijske panoge l. 1960

Graf 5: Kmetijske panoge danes

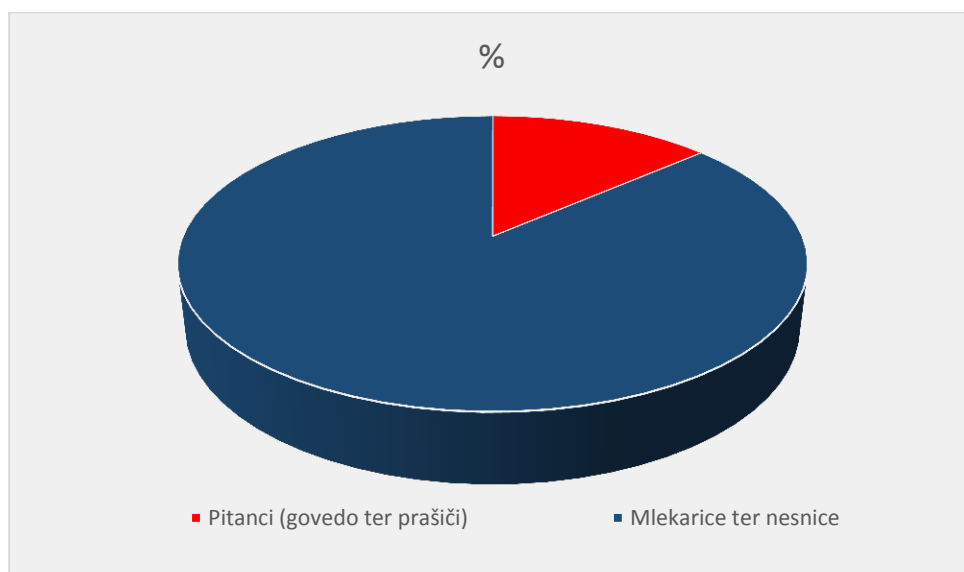

Graf 5 prikazuje, v koliki meri se kmetje ukvarjajo z določenimi panogami danes.

7.7.3. Primerjava razmerja med pitanci ter mlekaricami/nesnicami

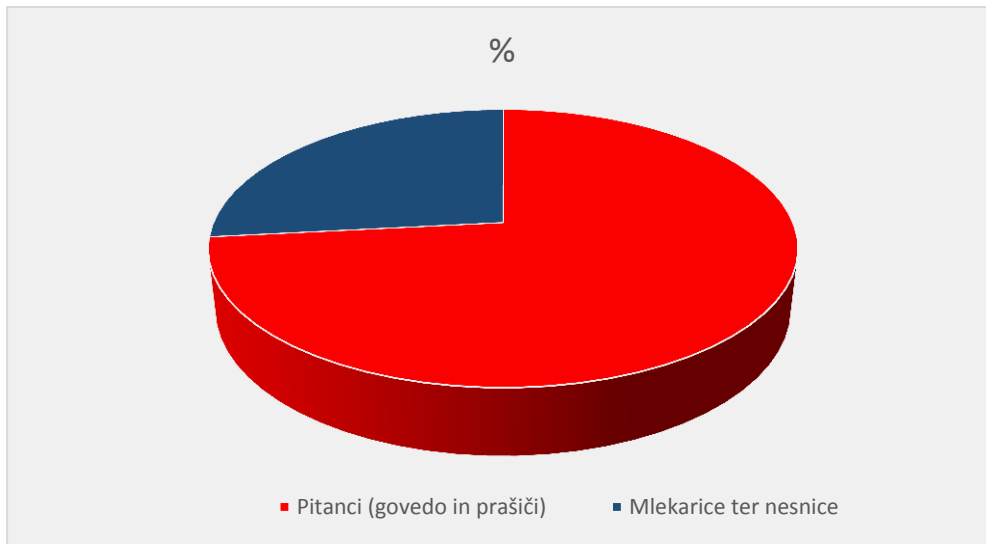
Graf 6 prikazuje, koliko procentov kmetij je imelo v letu 1960 pitance ter koliko mlekarice in nesnice.

Graf 6: Razmerje med pitanci in mlekaricami/nesnicami 1960

Graf 7 prikazuje koliko procentov kmetij ima danes v lasti pitance ter koliko mlekarice in nesnice.

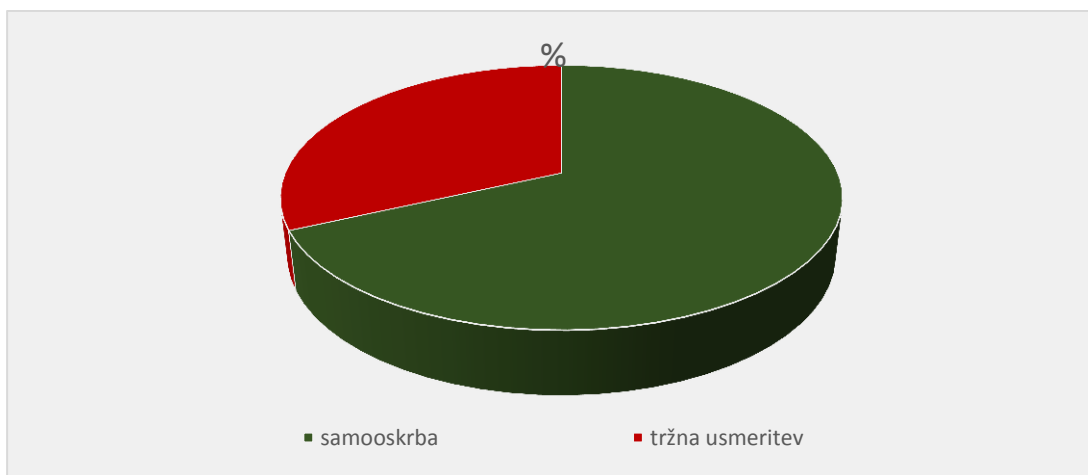
Graf 7: Razmerje med pitanci ter mlekaricami/nesnicami danes

7.7.4. Primerjava usmeritve kmetij

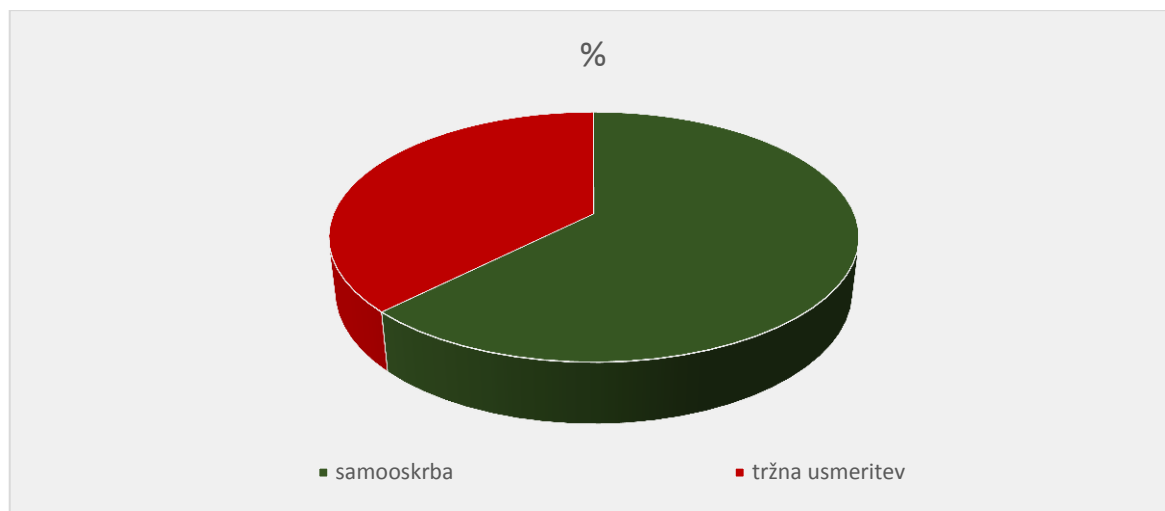
Graf 8 prikazuje razmerje med samooskrbnim kmetijstvom in tržno usmerjenim kmetijstvom l. 1960.

Graf 8: Samooskrba ter tržna usmerjenost l. 1960

Graf 9 prikazuje, koliko odstotkov kmetij se ukvarja z tržnim ter koliko z samooskrbnim kmetijstvom danes.

Graf 9: Samooskrba ter tržna usmeritev danes

7.8. Izginjanje razvanjskih kmetij

Glavni vzrok za izginjanje razvanjskih kmetij je bila industrializacija Maribora. Mnogi bivši kmetje so se zaposlili v raznih mariborskih podjetjih, kot sta npr. TAM in Elektrovina Maribor. Večina jih za kmetovanjem ne žaluje, saj so bile plače veliko večje kot je bil kmetijski dohodek in njihov življenjski standard se je izboljšal. Nekaterim pa se vendarle ne zdi prav, da so opustili kmetijstvo, saj sta na tisti kmetiji garali vsaj dve generaciji pred njimi.

Mnogi sinovi tedanjih kmetov se niso želeli zaposliti na kmetijah. Zaradi majhnega zaslužka so se raje zaposlili v podjetjih, kjer je plača veliko višja.

Drugi razlog je bil odkup zemlje za trgovske centre. Mnogi so ostali brez kmetijskih površin in niso več videli smisla v nadaljevanju. Nekateri pa so ta denar uporabili, da so se začeli ukvarjati s kakšno drugo dejavnostjo.

Kmetje so se postarali in niso več zmogli opravljati kmetijskih dolžnosti. Nekateri niso imeli naslednikov oz. se ti niso želeli ukvarjati s kmetovanjem. Po njihovi upokojitvi so zemljo prodali. V večini sta to zemljo odkupili največji razvanjski kmetiji – Roth in Černe. Torej se njihove kmetijske površine še vedno uporabljajo za podobne namene.

8. DRUŽBENA ODGOVORNOST

Popis je pokazal, da kmetijstvo v zadnjih desetletjih hitro nazaduje. Zaradi upadanja kmetijstva v Evropi je EU organizirala Projekt PRP: Program za razvoj podeželja. Ta se zavzema za ohranitev kmetijstva po državah EU. Ena izmed vestnih članic tega projekta je tudi Slovenija, saj je v PRP (2014 – 2020) vložila kar 250 milijonov evrov.

Ta program spodbuja prenašanje kmetijstva na mlade, saj jim pokrije 50 % začetnih stroškov. Ukvarjajo se tudi z iskanjem poti, ki bi kmetom povečale kmetijski dohodek. Torej če se kmet odloči npr. za kmečki turizem, mu krijejo 30% vseh stroškov. Če pa se odloči, da se bo ukvarjal z ekološkim kmetijstvom, mu krijejo do 10% stroškov več. V Razvanju ta program večinoma financira agro turizem(kmečki turizem).

Pri sodobnih razvanjskih kmetijah je mogoče zaslediti mnogo ekonomskih napak, ki jih želi PRP popraviti. Prva takšna napaka je premala promocija kmetij. Pridelkov načeloma sploh ni

potrebno veliko promovirati. Le toliko, da bi zanje izvedeli krajanje Razvanja. Tako bi Razvanjčani kupovali hrano pri lokalnih kmetih, ki bi imeli veliko večji prihodek.

PRP kmete spodbuja tudi k pametni specializaciji. To bi omogočilo manjši strošek, ki nastane pri kmetovanju. Tj. manj vrst gnojil/škopiv. Pri pametni specializaciji bi se bilo potrebno specializirati na kulture, ki so v določenem času najbolj cenjene in se jih v primeru, če je takšnih kultur več, enakomerno porazdeli.

Povezava kmetijskega turizma ter znamenitosti kraja bi vsem prinesla nekaj dohodka. Na kmetijah bi kmetje ljudem razkazali svojo mehanizacijo in jim predstavili način svojega dela. Če kmetija leži blizu Pošte, cerkve ali katere druge znamenitosti, bi lahko Turistično društvo Razvanje organiziralo vodene ogleda. Če bi pa turistična kmetija ležala blizu botaničnega vrta, bi z obiskom le tega podprli Kmetijsko fakulteto, ki je lastnica.

Določeni kmetje bi lahko organizirali naravoslovne dneve za osnovne ter srednje šole. S takšnim promoviranjem kmetijskega poklica, bi se več mladih zaposlilo na kmetijah in bi s tem ustavili nazadovanje kmetijstva.

Na žalost ugodnosti programa PRP izkorišča le malo kmetov. Eden izmed razlogov je, da je za nekatere drobne kmete 30 % kritja stroškov premalo. Zato bi bilo potrebno povišati stopnjo sofinanciranja in zmanjšati najvišje število podprtih projektov, saj je le to zelo redko doseženo.

V slovenskem merilu se PRP najbolj posveča Trajnemu kmetijstvu. Od panog pa najbolj spodbuja prašičerejo ter zelenjavarstvo.

Danes povprečen Slovenec zaužije le 30 % zelenjave, ki je pridelana v Sloveniji. V letu 2000 je Slovenec zaužil kar 50 % slovenske zelenjave. Torej če bo šlo tako naprej, bo naš trg počasi poln le tujih izdelkov!

9. ZAKLJUČEK

V Razvanju so včasih prevladovale kmetije. Ljudje so se preživljali sami in s pomočjo sosedov. Če si v tistih časih imel dobre odnose s sokrajani, ti je lahko njihova pomoč olajšala delo. Ena sama snežinka je šibka, vendar lahko snežni plaz poruši cele hiše.

Pri računanju določenih povprečnih vrednosti se je lahko zgodila manjša napaka, saj se anketirani kmetje velikokrat niso točno spomnili koliko so merila njihova zemljišča. Vendar če upoštevamo, da so morda nekateri premalo ocenili velikost svojega, nekateri pa preveč, je na koncu napaka zanemarljiva.

Največ je v Razvanju samooskrbnih kmetij. To je po vsej verjetnosti zato, ker se mnogi kmetje ne želijo specializirati. Danes pa je brez kmetijske specializacije težko prodreti na trg. Zato kmetom program PRP priporoča pametno specializacijo.

V sodobnem času se marsikdo ne zaveda pomena kmetijstva za nas. Kmečki poklic se med mladimi velikokrat omalovažuje. Velikokrat je mogoče slišati žaljivko »Kaki kmet si ti!«. Vendar če se zazremo v prihodnost, bo zaradi hitre rasti prebivalstva kmetijstvo ena izmed najbolj cenjenih panog.

Med raziskovanjem sem zelo užival, čeprav sem zavrgel mnogo dejstev, za katera sem mislil, da držijo. Všeč so mi bili pogovori z bivšimi ter sedanjimi kmeti, saj sem izvedel veliko podatkov o njihovem življenju in spoznal njihov pogled na kmetijstvo. Med obiskovanjem ljudi sem se tudi naučil, kako je potrebno najbolje zastaviti vprašanje, da dobimo želen odgovor.

10. VIRI IN LITERATURA

SPLETNI VIRI

Kmetijska mehanizacija, Avto.net, [ogled 7. 1. 2017]

Dostopno na:

<http://www.avto.net/Ads/details.asp?id=11650489&display=Fendt%20Fendt%20211%20Vari%20TMS>

Fendt 412, Agriaffaires [ogled 7. 1. 2017]

Dostopno na: <http://www.agriaffaires.co.uk/used/farm-tractor/1/4032/fendt/412.html>

Program PRP (2014 – 2020), Ministerstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
Dostopno na: <http://program-podezelja.si/sl/prp-2014-2020/kaj-je-program-razvoja-podezelja-2014-2020> [ogled 30. 1. 2017]

KNJIŽNI VIRI

Razvanje skozi čas: Bruno Žnideršič, Krajevna skupnost Razvanje, 2005 (stran 4, 5, 6, 7, 12, 13)

Časopis za zgodovino in narodopisje: Vladimir Bračič, Založba Obzorja Maribor, 1986 (stran 92, 93)

Slovenija pokrajine in ljudje: vodja projekta dr. Drago Perko, Založba Mladinska knjiga, 1998 (stran 145, 146, 147, 148, 234, 592)

VIRI SLIK

Slika 1: dr. Jože Mlinarič

Slika 2: Razvanje skozi čas, Bruno Žnideršič, Krajevna skupnost Razvanje, 2005

Slika 3: Zračna karta: Google maps

Dostopno na:

<https://www.google.si/maps/@46.5191912,15.6179641,4328m/data=!3m1!1e3>

Kmetije vrisoval: avtor naloge [ogled 21. 1. 2017]

Slika 4: Zračna karta: Google maps

Dostopno na:

<https://www.google.si/maps/@46.5191912,15.6179641,4328m/data=!3m1!1e3>

Kmetije vrisoval: avtor naloge [ogled 21. 1. 2017]

11. PRILOGE

11.1. Seznam kmetij v Razvanju leta 1960.

Podatki izhajajo iz pričevanj prebivalcev Razvanja.

Tabela 4: Seznam razvanjskih kmetij

KMETIJA (priimek lastnika)	VZDEVEK	ŠE DEJAVNA DANES (DA/NE)
Ulica: Razvanjska cesta		
Lešnik	Štine	NE

Cebe	Črnčič	NE
Pokl	Pokl	NE
Najvirt	/	NE
Varžič	/	NE
Kozar	Tejček	DA
Frangež	/	NE
Černe	/	DA
Lipoš	Pučnik	NE
Rečnik	/	NE
Florjančič	/	NE
Roth	/	NE
Ulica: Pot na Rute		
Visočnik	/	DA
Repolusk	/	NE
Potočnik	Brezner	DA
Ulica: Spodnjevaška pot		
Kac	/	NE
Filipič	/	NE
Nedeljko	Čelofiga	NE
Trinko	/	NE
Ulica: Ob jezgonu		
Črnčič	/	NE
Černe	Gregič	NE
Šterm	/	NE
Visočnik	Lipek	NE
Mesiček	/	NE
Šlegl	Pisanc	DA
Kores	/	NE

Puhek	/	NE
Onič	Tujnček	DA
Pletršek	Grajf	DA
Ulica: Pivolska ulica		
Mandl	/	NE
Kores	/	NE
Lešnik	Novak	NE
Trinko	/	NE
Lobnik	Tonin	NE
Onič	Pavrič	NE
Mlakar	Pongrec	DA
Ulica: Oberlaitova		
Roth	/	DA
Frangež	Kralj	DA
Ulica: Krožna pot		
Visočnik	Ujbič	NE
Bobonec	/	NE
Ulica: Ulica Janka Sernca		
Lašič	/	NE
Ternjak	Bergaver	NE
Korošec	/	NE
Bergaver	/	NE
Štajnko	Žumer	NE
Ulica: Vinogradniška ulica		
Kac	Špurej	DA
Šantl	/	DA
Ulica: Pri Habakuku		
Rot	/	DA
Klemenčič	/	NE

Klemen	Orovič	DA
Cojhter	Županc	NE
Platovšek	/	NE
Čurič	/	DA
Kolar	Robnik	NE

11.2. Anketa zastavljena kmetom

1.DEL: VPRAŠANJA, KI SE NAVEZUJEJO NA OBDOBJE OKOLI LETA 1960

- 1.1. Ime in priimek osebe, ki je bila lastnik kmetije okoli leta 1960?
- 1.2. Naslov kmetije:
- 1.3. Kakšna je bila približna velikost vaše kmetije?

1.4. Domače ime/vzdevek?

1.5. Približno koliko določene živine ste imeli na kmetiji?

Krave:

Pujsi:

Kokoši:

Drugo:

1.6. Katere poljščine ste pridelovali?

1.7. Katero in koliko sodobne opreme ste uporabljali? Kdaj ste kupili prvi traktor?

1.8. Koliko ljudi iz vaše družine je bilo zaposlenih na kmetiji ter koliko drugje - v katerih podjetjih?

1.9. Ali je bila potreba po plačanih delavcih ali je bila dovolj sosedska pomoč?

1.10. Koliko generacij je živelo na kmetiji? S čim se je posamezna generacija ukvarjala?

1.11. Ali ste se ukvarjali s tržnim ali samooskrbnim kmetovanjem?

1.12. Katera dela ste opravljali ročno, katera s pomočjo živali in katera s pomočjo strojev?

1.13. Kdaj in zakaj ste prenehali s kmetovanjem?

2. DEL: VPRAŠANJA, KI SE NAVEZUJEJO NA DANAŠNJI ČAS

2.1. Kaj vas spodbuja k ohranitvi kmetije?

- 2.2. Kakšna je približna velikost vaše kmetije sedaj?
- 2.3. Katere živali/poljščine prevladujejo na vaši kmetiji ter koliko jih je?
- 2.4. Ali se ukvarjate s tržnim ali samooskrbnim kmetovanjem?
- 2.5. Ali vam zaslužek na kmetiji zadošča za preživetje ali ste zaposleni tudi drugje?
- 2.6. Ali dodatno zaposlujete ljudi?

3. ČAS GRADNJE TRGOVSKIH CENTROV: RUTAR, MERKUR, BAUHAUS,...

- 3.1. Ali ste imeli polja na področju današnjih trgovskih centrov (koliko)?
- 3.2. Ste prodano kmetijsko površino nadomestili s kakšnim drugim zemljiščem? Če ne, za kaj ne?